

УДК 37.011.3-051:005.336.2-027.561
DOI <https://doi.org/10.32782/ART/2024-4-5>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В КОМАНДІ

Денисюк Марія Станіславівна
аспірантка
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
ORCID ID: 0000-0003-2132-6598
e-mail: marijadenysiuk@gmail.com

Статтю присвячено вивченню досвіду зарубіжних університетів з проблеми підготовки майбутніх педагогів до роботи у команді й розгляду можливостей використання позитивних напрацювань у практиці вітчизняних закладів освіти. Встановлено, що у підготовці майбутніх педагогів у США дедалі більшої популярності набуває тенденція обміну досвідом у межах команди, що сприяє професійному зростанню кожного із її членів. У цьому контексті використовуються різні форми професійного розвитку, орієнтовані на співпрацю. Розглянуто рамкові умови для роботи команди майбутніх педагогів, встановлення яких запропоновано німецькими дослідниками і до яких віднесено: конструктивне ставлення до командної роботи, підтримка команди, довіра до членів команди, оцінка внеску кожного. Акцентовано на новітньому підході Інституту політики навчання щодо використання тих моделей, які виявились успішними, й узагальнення їх основних елементів для подальшого застосування у процесі професійної підготовки. Розглянуто визначені загальні елементи цих ефективних підходів: зосередженість на змісті, включення стратегій активного навчання, залучення вчителів до співпраці, використання моделювання, надання коучингової і експертної підтримки, зворотній зв'язок і рефлексія, застосування протягом тривалого часу. У світовому масштабі добре зарекомендувала себе у підготовці майбутніх педагогів до роботи у команді система *Data Wise*, яка була розроблена педагогами державних шкіл Бостона і дослідниками Гарвардської вищої школи освіти. Проаналізовано ідею підготовки майбутніх педагогів до перспективної роботи у мультипрофесійних командах, до яких входять вчителі, директори шкіл, вчителі спеціальної освіти, асистенти інтеграції і вихователі. Констатовано, що врахування досягнень іноземних науковців може сприяти вдосконаленню процесу професійної підготовки майбутніх педагогів у цілому, а не тільки в аспекті командної роботи. Перспективними напрямками подальших досліджень визначено розроблення технології формування здатності майбутніх педагогів до командної взаємодії у професійній діяльності з урахуванням наявних здобутків вітчизняних і зарубіжних науковців.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній педагог, вчитель, освітній процес, командна взаємодія, робота у команді.

FOREIGN EXPERIENCE IN TRAINING PROSPECTIVE TEACHERS TO WORK IN A TEAM

Mariia Denysiuk
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

The article deals with studying the experience of foreign universities on the problem of training prospective teachers to work in a team and considering the possibilities of using positive developments in the practice of domestic educational institutions. It has been established that in the training of prospective teachers in the United States, the tendency to share experience within a team is gaining popularity, which contributes to the professional growth of each of its members. In this context, various forms of collaborative professional development are used. The framework conditions for the work of a team of prospective teachers, proposed by German researchers, are considered, which include: a constructive attitude to teamwork, team support, trust in team members, and evaluation of each team member's contribution. The emphasis is placed on the latest approach of the Institute of Learning Policy to use those models that have proved successful and summarise their main elements for further application in the process of professional training. The article considers certain common elements of these effective approaches: focus on content, inclusion of active learning strategies, involvement of teachers in cooperation, use of modelling, provision of coaching and expert support, feedback and reflection, and application over time. The *Data Wise* system, developed by Boston public school teachers and researchers at Harvard Graduate School of Education, has proven

itself globally in preparing prospective teachers for teamwork. The idea of training prospective teachers for promising work in multidisciplinary teams, which include teachers, school principals, special education teachers, integration assistants and educators, is analysed. It is stated that taking into account the achievements of foreign scientists can help to improve the process of professional training of prospective teachers in general, and not only in terms of teamwork. Promising directions for further research are the development of technology for forming the ability of prospective teachers to teamwork in professional activities, taking into account the existing achievements of domestic and foreign scientists.

Key words: professional training, prospective educator, teacher, educational process, team interaction, teamwork.

Постановка проблеми. Сучасний етап трансформації української вищої освіти передбачає посилення уваги до формування особистості майбутніх фахівців. Водночас важливим є не тільки індивідуальний розвиток кожного здобувача, а й оволодіння ним здатністю працювати в команді, взаємодіяти й співпрацювати з іншими членами команди, спільно вирішувати завдання. Особливого значення ця якість набуває для майбутніх педагогів, оскільки специфіка їхньої професійної діяльності пов'язана з командною роботою. Тож актуальним є спрямування освітнього процесу на забезпечення такого важливого аспекту як формування здатності майбутніх педагогів до командної взаємодії. З огляду на швидкі інтеграційні кроки України до Європейського Союзу доцільним є вивчення досвіду зарубіжних університетів з цієї проблеми. Врахування досягнень іноземних науковців надасть можливість вдосконалити процес професійної підготовки майбутніх педагогів у цілому й в аспекті командної роботи зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Протягом кількох останніх років питання педагогічної взаємодії і командної роботи здобувачів вищої освіти дедалі частіше ставало предметом дослідження вітчизняних науковців. У працях українських дослідників розглядалися різні аспекти проблеми, що досліджується. Зокрема, В. Галузинський і М. Євтух тлумачили сутність процесу навчання як взаємодію його суб'єктів, тобто «взаємодією того, хто вчить (учителя), і того, хто навчається (учня), в засвоєнні і передаванні знань, формуванні вмінь і навичок, розвитку розуму і пам'яті, своїх здібностей і кваліфікації» (Галузинський, Євтух, 1995). Педагогічну взаємодію в контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми вивчав Б. Грудинін, який констатував, що «можна стверджувати, що педагогічна взаємодія учасників педагогічного процесу є системою взаємного впливу суб'єктів, залучених до спільної цілеспрямованої діяльності на базі професійної освіти» (Грудинін, 2014). Характеристику особливостей педагогічної взаємодії окреслив у своїх працях М. Подберезький. Ретроспективний аналіз тлумачень поняття «педагогічна взаємодія» здійснила Т. Яковичина, наголошуючи на тому, що ефективність утілення принципів педагогічної взаємодії передбачає «дотримання сучасних вимог

з урахуванням педагогічних надбань минувшини» (Яковичина, 2011). Різні підходи до педагогічної взаємодії у системі відносин «викладач-студент» аналізувала Я. Ольшевська, зосереджившись на понятті педагогічної взаємодії як «процесу довгострокової співпраці суб'єктів педагогічної діяльності, який здійснюється в різноманітних ситуаціях об'єктивної і суб'єктивної реальності та спрямований на взаємообмін й взаємозбагачення особистісними цінностями, особистісними смислами, сенсами діяльності, досвідом, емоціями та настановами» (Ольшевська, 2014).

Питання командної взаємодії відображені також у працях Т. Афанасьєвої, Н. Волкової, Є. Гревцевої, О. Джус, Л. Карамушки, О. Коберника, В. Коваленко, З. Ленів, І. Прохор та ін.

Незважаючи на наявність досить широкого кола розглянутих питань з проблематики дослідження підготовки майбутніх педагогів до командної взаємодії, питання зарубіжного досвіду залишається ще недостатньо вивченим і потребує детального дослідження.

Мета статті – дослідити досвід зарубіжних науковців і закладів вищої освіти щодо підготовки майбутніх педагогів до роботи в команді й розглянути можливості його використання у освітньому процесі вітчизняних закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх педагогів до роботи в команді розглянули практичні напрацювання науковців кількох університетів. R. Santagata і J. Guarino з Університету Каліфорнії (University of California) зазначають, що на противагу традиційному навчанню в США останнім часом серед вчителів набула популярності тенденція ділитися досвідом і вчитися один у одного. При цьому стали популярними різні форми професійного розвитку, зосереджені на співпраці. Дослідниці відзначили, що до проведення експериментальної роботи з підготовки студентів до командної взаємодії вони залучили випускників, які вже працюють вчителями. Ці випускники брали участь у співпраці, обговоренні й аналізі викладання інших, як це було раніше під час навчання в університеті. Крім того, вчителі ділились висновками щодо аналізу власного викладання. Співпраця відбувалася не тільки під час навчального дня, а також і на стадії

підготовки до нього й після завершення. Майбутні вчителі спільно планували уроки, викладали, давали та отримували відгуки інших, аналізували та обмірковували викладання та навчання (Santagata, 2012).

Спільною розробкою кількох авторів Університету Делаверу (University of Delaware) стала основа програми підготовки вчителів, спрямована на допомогу майбутнім вчителям навчитися під час навчання не тільки викладати, але і працювати в команді. Структура програми передбачає розвиток чотирьох умінь: 1) Вказати навчальні цілі для окремого заняття (Чого студенти мають навчитися?). 2) Проведення емпіричних спостережень за викладанням і навчанням (Чого навчилися студенти?). 3) Побудова гіпотези про вплив викладання на навчання студентів (Як викладання допомогло чи не допомогло студентам навчитися?). 4) Використовуючи аналіз, щоб запропонувати вдосконалення у викладанні (Як викладання може ефективніше допомогти студентам вчитися?). Автори стверджують, що ця структура окреслює більш реалістичний і перспективніший набір компетентностей вчителя-початківця, ніж традиційні програми, розроблені для підготовки випускників з експертними стратегіями викладання (Hiebert, 2007).

Німецькі дослідники надають практичні поради щодо основних правил роботи в команді. Вони зазначають, що багато завдань виконати легше, коли люди працюють разом, але тільки якщо вони утворюють справді ефективну команду. Якщо не виходить згуртуватися і співпрацювати, то не вийде й якісного виконання завдань. Автори пропонують встановити для роботи команди певні рамкові умови: конструктивне ставлення до командної роботи з боку управлінців і повна підтримка команди; позитивне сприйняття членів команди і відсутність сумнівів щодо їхньої здатності виконати необхідні завдання, тобто довіра до команди; цінування досягнень і внеску кожного члена команди (Härter, 2003).

Австралійські науковці зазначають, що «найефективніші освітні системи, такі як Японія, Сінгапур і Британська Колумбія, використовують цикли спільного опитування під керівництвом вчителів, під час яких невеликі групи вчителів вивчають і вирішують практичну проблему, як наріжний камінь свого професійного розвитку» (Jensen, 2016). Постійні команди здобувачів під керівництвом вчителів, зосереджені на змісті та вбудовані в безпосередній шкільний контекст, здатні досягнути ефективного професійного розвитку. Отже, якість професійної підготовки майбутніх учителів певною мірою залежить від утворення команд і здійснення командної роботи.

Цікаву думку висловлює Philipp E. Дослідник звертає увагу на те, що останнім часом вимоги

до співпраці в школах зростають у зв'язку з розширенням шкіл повного дня та інклюзивного навчання. Тому майбутніх педагогів доцільно готувати до роботи у команді, яка тепер не обмежується тільки вчителями й директорами шкіл. Варто включати також вчителів спеціальної освіти, асистентів інтеграції та вихователів. E. Philipp акцентує на тому, що у наш час командна робота та розвиток команди повинні розглядатися в мультипрофесійному вимірі. На його погляд, розвиток мультипрофесійної команди замінює попередні форми співпраці в школах. Факторами успіху для розвитку команди автор вважає такі: чіткий розподіл ролей, командна культура як ставлення та набір цінностей, регулярне навчання, спілкування і зворотній зв'язок (Philipp, 2014).

M. Lockwood пропонує організувати підготовку майбутніх педагогів до роботи у команді за системою Data Wise, яка була розроблений педагогами державних шкіл Бостона (Boston Public Schools) і дослідниками Гарвардської вищої школи освіти (Harvard Graduate School of Education) й використовується зараз у різних закладах освіти по всьому світу. Система Data Wise передбачає покроковий процес, який складається з трьох етапів: підготовка, запит і дія. У межах цього процесу M. Lockwood пропонує таку послідовність кроків для підготовки майбутніх учителів до роботи у команді: допомога команді у створенні та підтримці структур співпраці, підтримка команди для покращення використання даних, навчання команди процесу вдосконалення, підготовка фасилітаторів команд вчителів до самостійного проведення спільного дослідження, перехід до нових навчальних стратегій. Дослідниця відзначає, що в рамках циклу Data Wise вчителі-члени команди ділилися своїми сильними сторонами й підтримувати слабкі сторони один одного, коли доцільно було прийняти нові навчальні підходи (Lockwood, 2018).

Співробітники Інституту політики навчання (Learning Policy Institute) розглядають підготовку до командної роботи як складову частину професійної підготовки і професійного розвитку, тому пропонують використовувати ті моделі, які виявились успішними й сприяли підвищенню рівня навчання студентів. У своєму дослідженні вони визначили сім загальних елементів цих ефективних підходів, а саме:

1. Вони зосереджені на змісті.
2. Вони включають стратегії активного навчання.
3. Вони залучають вчителів до співпраці.
4. Вони використовують моделі та/або моделювання.
5. Вони надають коучингову та експертну підтримку.

6. Вони передбачають час для зворотного зв'язку та рефлексії.

7. Вони застосовуються протягом тривалого часу (Darling-Hammond, 2017).

Розглянувши наведені вище приклади підготовки майбутніх педагогів до роботи у команді й командної взаємодії, можна констатувати наявність і застосування досить великої кількості моделей, які використовуються у освітньому процесі й на основі яких досягнуто позитивних результатів.

Висновки. Розгляд прикладів окремих європейських, американських і австралійських дослідників щодо діяльності з підготовки майбутніх педагогів до роботи у команді засвідчив, що цей

аспект професійної підготовки зазначених фахівців розглядається як дуже важливий і необхідний складник їхнього навчання. Позитивний досвід і напрацювання зарубіжних науковців заслуговують на увагу й використання у практиці вітчизняних закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку за педагогічними програмами. Зокрема, доцільно звернути увагу на елементи системи Data Wise, заходи для згуртування команд, пропозицію щодо створення мультипрофесійних команд.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні технології формування здатності майбутніх педагогів до командної взаємодії у професійній діяльності з урахуванням наявних здобутків вітчизняних і зарубіжних науковців.

Література:

- Галузинський, В., Євтух, М. (1995). Педагогіка: теорія та історія: навч. посібн. для студ. Вузів. К.: Вища шк., 1995. 237 с.
- Грудинін, Б. (2014). Педагогічна взаємодія: вимоги в контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 5 (39). С. 245–255.
- Ольшесвська, Я. (2014). «Педагогічна взаємодія» у системі відносин «викладач-студент». *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*. С. 422–428.
- Яковичина, Т. (2011). Педагогічна взаємодія: ретроспективний аналіз та сучасний стан проблеми. *Наука і освіта*. № 4. С. 487–491.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., Gardner, M. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Härter, G., Öttl, Ch. (2003). *Unschlagbar durch gutes Teamwork. Praktische Tipps für den Erfolg in der Gruppe*. BW Verlag.
- Hiebert, J., Morris, A.K., Berk, D., Jansen, A. (2007). Preparing teachers to learn from teaching. *Journal of Teacher Education*, 58, 47–61.
- Jensen, B., Sonnemann, J., Roberts-Hull, K., Hunter, A. (2016). *Beyond PD: Teacher professional learning in high-performing systems*, Australian Edition. Washington, D.C.: National Center on Education and the Economy.
- Lockwood, M. (2018). Making Teacher Teams Work. *ASCD*. Vol. 76. No. 3. URL: <https://ascd.org/el/articles/making-teacher-teams-work>.
- Philipp, E. (2014). *Multiprofessionelle Teamentwicklung. Erfolgsfaktoren für die Zusammenarbeit in der Schule*. Weinheim und Basel: Beltz-Verlag.
- Santagata, R., Guarino, J. (2012). Preparing Future Teachers to Collaborate. *Issues in Teacher Education*, Volume 21, Number 1. P. 59–69.

References:

- Haluzynskyi, V., Yevtukh, M. (1995). *Pedahohika: teoriia ta istoriia* [Pedagogy: theory and history]: navch. posibn. dlia stud. vuziv. K.: Vyshcha shk., 1995. 237 s. [in Ukrainian].
- Hrudynin, B. (2014). *Pedahohichna vzaiemodiia: vymohy v konteksti osobystisno oriietovanoi osvithoi paradyhmy* [Pedagogical interaction: requirements in the context of a person-centred educational paradigm]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 5 (39). S. 245–255. [in Ukrainian].
- Olshevska, Ya. (2014). «Pedahohichna vzaiemodiia» u systemi vidnosyn «vykladach-student» [Pedagogical interaction] in the system of teacher-student relations. *Mizhnarodni Chelpanivski psykholoho-pedahohichni chytannia*. S. 422–428. [in Ukrainian].
- Yakovyshyna, T. (2011). *Pedahohichna vzaiemodiia: retrospektyvnyi analiz ta suchasnyi stan problemy* [Pedagogical interaction: a retrospective analysis and the current state of the problem]. *Nauka i osvita*. № 4. S. 487–491. [in Ukrainian].
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., Gardner, M. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Härter, G. & Öttl, Ch. (2003). *Unschlagbar durch gutes Teamwork. Praktische Tipps für den Erfolg in der Gruppe*. BW Verlag.
- Hiebert, J., Morris, A.K., Berk, D., & Jansen, A. (2007). Preparing teachers to learn from teaching. *Journal of Teacher Education*, 58, 47–61.
- Jensen, B., Sonnemann, J., Roberts-Hull, K., & Hunter, A. (2016). *Beyond PD: Teacher professional learning in high-performing systems*, Australian Edition. Washington, D.C.: National Center on Education and the Economy.

-
- Lockwood, M. (2018). Making Teacher Teams Work. *ASCD*. Vol. 76. No. 3. Retrieved from: <https://ascd.org/el/articles/making-teacher-teams-work>.
- Philipp, E. (2014). Multiprofessionelle Teamentwicklung. Erfolgsfaktoren für die Zusammenarbeit in der Schule. Weinheim und Basel: Beltz-Verlag.
- Santagata, R., Guarino, J. (2012). Preparing Future Teachers to Collaborate. *Issues in Teacher Education*, Volume 21, Number 1. P. 59–69.
-